

วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การเปลวรามายณะของวาลมีกีฉบับแรกในประวัติศาสตร์ไทย

นาวัน วรณเวท

อ.ม. (ภาษาบาลีและสันสกฤต), อาจารย์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Journal of Humanities and Social Sciences

บทนำ

รามาณะเป็นวรรณคดีสำคัญของโลก แต่นั่นก็มิได้หมายความว่าทุกคนจะรู้จักรามาณะเสมอไป อาจมีเด็ก "สมัยนี้" บางคนไม่รู้จักก็เป็นได้ หากใครนึกไม่ออก ขอแนะนำว่าลองค้นดูในเครื่องมือสืบค้นต่างๆ เช่น Google หรือง่ายกว่านั้น ลองจินตนาการถึงภาพยนตร์ "ฟอร์มยักษ์" หรือละครทีวีอิงประวัติศาสตร์เรื่องใหญ่สักเรื่องที่ครบรส มีทั้งฉากสู้รบระทึก แฟนตาซี ผจญภัย บูล้างผลาญ ดราม่า รวมถึงปรัชญาชีวิตและอารมณ์ขันแทรกในบางตอนอีกด้วย

ส่วนคนที่พอรู้จักบ้างก็มักจะโยงรามาณะเข้ากับรามเกียรติ์ของเรา รามาณะที่ปรากฏเป็นเรื่องราวรามเกียรติ์นั้นมีที่มาจากหลายทาง โดยเฉพาะทางอินเดียได้และเขมร ส่วนรามาณะฉบับภาษาสันสกฤตของวาลมิกินั้นคนไทยเริ่มรู้จักเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง "บ่อเกิดรามเกียรติ์" และบทละครรามเกียรติ์ของพระองค์ บางตอนที่เนื้อเรื่องตรงตามต้นฉบับของวาลมิกิ ต่อมาสุภร ผลชีวิน ได้เก็บความจากรามาณะของวาลมิกิมาแต่งเป็นร้อยกรองเมื่อ พ.ศ. 2513 เป็นคำประพันธ์ประเภทโคลงฉันท์ นอกจากนั้นมีฉบับแปลภาษาไทยชื่อรามาณะ วรวดี วงษ์สง่าแปลเมื่อ พ.ศ. 2551 จากต้นฉบับภาษาอังกฤษที่ราเมศ เมนอนรบรวมจากรามาณะฉบับต่างๆ และภาษาอังกฤษหลายฉบับมาเล่าใหม่ รามาณะฉบับแปลของวรวดี วงษ์สง่านั้นจึงไม่ใช่ฉบับของวาลมิกิ (กุสุมา รัชมนณี และคณะ, 2557 : จ)

รามาณะของวาลมิกิเป็นรามาณะฉบับเก่าที่สุด สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในช่วง 500 - 300 ปีก่อนคริสตกาล (Brockinton, 1998 : 34) นั้นหมายความว่าอาจมี "นิทานพระราม" เล่าขานกันมาก่อนหน้านั้น ดังมีหลักฐานอยู่ในรามาณะ พาลกัณฑ์ สรรคแรก กล่าวถึงตอนที่ฤษีวาลมิกิ

ถามฤษีนาทว่าวีรบุรุษผู้ทรงธรรมซึ่งเปรียบบุคคลอุดมคตินั้นคือใคร แล้วฤษีนาทก็เล่าเรื่องพระรามให้ฟังอย่างย่อและในอุตตรกณฑ์ ความตอนที่ "กุศิลวะ" สองพี่น้องศิษย์พระฤษีวาลมิกิ ได้ไปขับขานเรื่อง รามายณะในพิธัศวเมธอันเป็นเหตุให้นางสีดาได้กลับมาพบ พระราม อีกครั้งและพระแม่ธรณีเสด็จมารับนางกลับสู่พื้นดินดังเดิม

การที่ฤษีวาลมิกิได้ทราบเรื่องพระรามจากฤษีนาทและการเล่าเรื่อง รามายณะเฉพาะพระพักตร์ของพระรามนี้จะมีเค้าความจริงทาง ประวัติศาสตร์หรือไม่นั้นไม่อาจทราบได้ สิ่งที่น่าจะอนุมานได้จาก เหตุการณ์นี้ก็คือการขับลำนำเล่าเรื่องรามายณะแบบมุขปาฐะคงมีอยู่ก่อน ที่จะมาเป็นลายลักษณ์อักษร ฤษีวาลมิกิ อาจได้ยินเรื่องมาแล้วจึงนำมา ผูกเรื่องร้อยกรองขับลำนำและสอนศิษย์ต่อมาก็เป็นได้

รามายณะของวาลมิกิได้รับความนิยมมาก ทำนองเดียวกับความนิยม เรื่องมหาชาติในวัฒนธรรมไทย ในอินเดียมีรามายณะของวาลมิกิ อยู่หลายสำนวน แต่ละสำนวนสั้นยาวต่างกัน ฉบับที่ยาวที่สุดคือมีจำนวน ทั้งสิ้น 24,000 โสลก สถาบันบูรพคดีศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยบาโรดา (Oriental Institute of Baroda) แห่งประเทศอินเดียนั้นได้ตรวจชำระ และตีพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1960-1975 เป็นเวลานานกว่า 15 ปีจากรามายณะ สันสกฤตของวาลมิกิหลายฉบับทั้งจากต้นฉบับตัวเขียนและฉบับที่ตีพิมพ์ เผยแพร่แล้ว ฉบับของสถาบันบูรพคดีศึกษา มหาวิทยาลัยบาโรดานั้น ได้รับการยอมรับว่าเป็นฉบับที่ถูกต้องและใกล้เคียงฉบับเดิมของวาลมิกิ มากที่สุด รู้จักกันทั่วไปในนามว่า "Critical Edition" หรือฉบับตรวจชำระ เมื่อเกิดฉบับตรวจชำระแล้วก็มีนักสันสกฤตดำริจะแปลรามายณะฉบับนี้ เป็นภาษาอังกฤษ ผู้นั้นก็คือ Robert P. Goldman ซึ่งได้รวบรวม นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และเริ่มแปลและจัดพิมพ์ตั้งแต่ปี

ค.ศ.1984 และดำเนินการเรื่อยมา (Brockington, 1998: 65-67) ทั้งนี้มิได้หมายความว่าก่อนหน้านี้จะไม่มีการแปลรามาณะเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ ตรงกันข้าม มีนักปราชญ์สันสกฤตหลายท่านที่พยายามแปลรามาณะสันสกฤตทั้งปราชญ์ชาวอินเดียและชาวตะวันตก อันเนื่องมาจากรามาณะเป็นวรรณคดีเรื่องสำคัญของโลกทั้งในแง่วรรณคดีและในแง่ศาสนา เพียงแต่ฉบับที่ใช้แปลมาแต่เดิมนั้นมีข้อบกพร่องซ้ำระนั้นเอง ฉบับแปลของ Goldman นั้นถือเป็นฉบับสำคัญเพราะเป็นการประกาศให้โลกได้รับรู้ว่ารามาณะที่ถือกันว่าเป็นของวาลมีกฤษณ์มาแต่ดั้งเดิมนั้นเป็นอย่างไร การศึกษาเรื่องรามาณะทางวิชาการนับแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็จะใช้ฉบับตรวจชำระหรือหากผู้ใดอ่านแปลต้นฉบับสันสกฤตไม่ได้ก็จะเลือกใช้ฉบับแปลของ Goldman นี่เป็นหลัก

อย่างไรก็ตามแม้ว่าฉบับแปลของ Goldman นั้นจะถือว่าถูกต้องสมบูรณ์ที่สุดแล้วในขณะนี้ แต่งานของ Goldman ก็ยังไม่สำเร็จ เป็นที่ทราบกันดีว่ารามาณะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 กัณฑ์ ฉบับแปลที่ Goldman เป็นหัวหน้าคณะผู้แปลนั้นได้ดำเนินการแปลและจัดพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1984 จนถึงปัจจุบันนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 6 กัณฑ์ เหลือกัณฑ์ที่ 7 ซึ่งกำลังจัดทำอยู่ ฉบับแปลของ Goldman จึงยังไม่ครบถ้วน ขณะนี้ฉบับที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุดที่แปลจากรามาณะฉบับตรวจชำระก็คือฉบับที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยแล้วเสร็จเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 อันเป็นผลงานของมหาวิทยาลัยศิลปากรซึ่งดำเนินการจัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 84 พรรษาในพุทธศักราช 2554 ดังนั้นหากจะกล่าวว่า "มหากาพย์รามาณะของวาลมีกฤษณ์ภาษาไทย" เป็นฉบับแปลที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก ณ ขณะนี้จึงไม่เกินความจริงแต่อย่างใด

คณะผู้แปลประกอบด้วยศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.กุสุมา รัชมนดิ รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สยาม ภัทรานุประวัติ และผู้เขียน โดยมีอาจารย์กิตติชัย พินโน เป็นบรรณาธิการ การดำเนินงานเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2556 รวมการจัดทำต้นฉบับ พิสูจน์อักษร และขั้นตอนต่างๆ ของโรงพิมพ์ด้วยจึงสำเร็จเป็นรูปเล่ม ในปี พ.ศ. 2557 เดิมคณะผู้แปลวางแผนจะจัดทำให้เสร็จภายในปี พ.ศ. 2554 เพื่อให้ทันพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษาครบ 7 รอบ แต่ความถูกต้องทางวิชาการนั้นเป็นสิ่งควร ใส่ใจอย่างยิ่ง คณะผู้แปลจึงตรวจทานแก้ไขปรับสำนวนพร้อมทั้งจัดทำ อภิธานศัพท์ไว้ด้วย เหล่านี้กินเวลาไม่ใช่น้อย การตีพิมพ์ฉบับสมบูรณ์จึง ใช้เวลานานกว่านั้นหลายปี

ขั้นตอนการแปลมีอยู่ว่า คณะผู้แปลแบ่งต้นฉบับไปแปลก่อนแล้วจึง มาประชุมพิจารณาสำนวนแปลร่วมกันเพื่อให้สำนวนแปลสม่ำเสมอ กันตลอดทั้งเล่มก่อนจะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พ้าพานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ สิ้นสกุล และนาวาอากาศ เอกสุมาลี วีระวงศ์ เป็นผู้อ่านตรวจต้นฉบับแปลต่อไป

โดยทั่วไปการเรียนแปลไวยากรณ์ภาษาบาลีสันสกฤตนั้นมีอยู่ 3 แบบ ได้แก่ การแปลยกศัพท์ แปลโดยพยัญชนะ และแปลโดยอรรถ แบบแรก เป็นการแปลคำต่อคำ คือ ยกคำบาลีสันสกฤตคำหนึ่งต่อคำแปลคำหนึ่ง วรรณคดีไทยบางเรื่องที่ปรากฏลักษณะการแปลแบบยกศัพท์ เช่น บางตอน ในมหาชาติคำหลวง และนันทโศภนสูตร ส่วนแปลโดยพยัญชนะ ก็จะสามารถแปลแบบยกศัพท์แต่ตัดคำบาลีสันสกฤตออกไปซึ่งมี จุดมุ่งหมายเพื่อรักษาไวยากรณ์บาลีสันสกฤต และแปลโดยอรรถเป็น การแปลเก็บความจากคำทุกคำแล้วร้อยเรียงเป็นภาษาไทยให้สละสลวย

การดำเนินงานของคณะผู้แปลนั้นใกล้เคียงแบบที่สาม เมื่อเกิดปัญหา ก็จะเข้าที่ประชุมเพื่อหาทางออก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านไวยากรณ์ ต้นฉบับสันสกฤต สำนวนแปลภาษาไทย ฯลฯ บางครั้งรามาณะมีการอ้างถึง (Allusion) วรรณคดีหรือนิทานเรื่องที่เราไม่รู้จกก็ต้องช่วยกัน ค้นคว้าแล้วนำมาเสนอในที่ประชุมเพื่อพิจารณาต่อไป

คนไทยนั้นถือว่าโชคดีกว่าฝรั่ง เพราะเราเริมคำศัพท์ภาษาบาลี สันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยมาก ทั้งยังมีวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ อีกด้วย เราจึงคุ้นเคยกับชื่อเฉพาะตัวละครต่างๆ ในรามาณะเป็นอย่างดี แต่ด้วยเหตุที่เป็นรามาณะมิใช่รามเกียรติ์ คณะผู้แปลจึงใช้คำศัพท์เดิม บางคำที่ยังไม่แจกรูปในภาษาสันสกฤต (ไวยากรณ์สันสกฤตเรียกว่า ปราติปทิกะ) บางคำที่ผู้อ่านคุ้นเคยในรามเกียรติ์อยู่แล้วอาจเปลี่ยนแปลง ไปบ้าง เช่น สุนะริวะ มาริจะ สุรปณา ฯลฯ หากเป็นรามเกียรติ์ ตัวละคร เหล่านี้ก็คือสุครีพ มาริศ และสำมนักขา เป็นต้น แต่เหล่านี้ก็เป็นส่วนน้อย เนื่องจากบางชื่อคณะผู้แปลก็ยังเก็บไว้เช่นเดิม เช่น พระราม สีดา หนุมาน ทศรท เป็นต้น มิได้ใช้รูปศัพท์เดิมในสันสกฤตทุกคำ เมื่อผู้อ่าน อ่านไปไม่กี่หน้าก็จะคุ้นเคยได้ง่าย

แม้ความโชคดียะจะเป็นของคนไทย แต่ดูเหมือนจะเป็นความลำบาก ใจของผู้แปลในบางครั้ง เพราะแม้ว่าผู้อ่านจะมีคลังคำศัพท์สันสกฤตอยู่ บ้างแล้ว แต่นั่นมิได้หมายความว่าเราจะใช้การทับศัพท์ภาษาสันสกฤต ทุกคำได้ทันที ประเด็นที่น่าสนใจคือในการแปลบางครั้งเราต้องแปลจาก สันสกฤตให้กลับไปเป็นสันสกฤตอีกครั้งเพื่อให้คนไทยอ่านแล้วเข้าใจได้ ถือว่าเป็นการทำให้เป็นสันสกฤต (Sanskritization) แบบหนึ่ง เช่น คำคุณศัพท์ขยายพระศิวะคำหนึ่งคือ ตรยลมพก แปลตามรูปศัพท์เดิมได้ เป็น "ผู้มีสามตา" ด้วยความคิดอันรุ่งโรจน์ผู้แปลก็คิดคำว่า "พระตรีเนตร"

ขึ้นมาโดยอัตโนมัติ แต่คำนี้วรรณคดีไทยใช้หมายถึงพระอินทร์¹ จึงต้องเข้าที่ประชุมว่าจะเปลอย่างไร สุดท้ายก็ได้ข้อสรุปว่าใช้คำว่า "พระตรีเนตร" ได้ เพราะบริบทคงไม่ทำให้เข้าใจว่าเป็นพระอินทร์ไปได้ เป็นต้น หรือคำว่า "ครามณี" แปลตามตัวคือ "ผู้เป็นใหญ่ในหมู่บ้าน, ผู้นำชุมชน" ผู้เขียนซึ่งรับหน้าที่แปลตอนดังกล่าวนั้นแปลคำนี้มาก่อนว่า "พ่อบ้าน, ผู้ใหญ่บ้าน" ยังรู้สึกไม่พอใจด้วยเป็นคำไม่ไพเราะดูธรรมดาเกินไป แต่ยังมีคำที่เข้ากับบริบทและดีกว่านี้ไม่ออก² สุดท้าย อ.กิตติชัย เสนอคำว่า "ปิ่นนคร" ซึ่งเป็นคำที่งดงามและเข้ากับบริบทได้เป็นอย่างดี ที่ประชุมจึงตกลงใช้คำนี้ ผู้เขียนใคร่อยากบันทึกไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า อ.กิตติชัยแม้จะแปลสันสกฤตไม่ได้เลย แต่ก็ทำให้การประชุมหลายครั้งราบรื่นไปด้วยดี และมีข้อเสนออื่นๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อีกด้วย

นอกจากจะอึดอ้อมกับเนื้อเรื่องแล้ว ผู้อ่านจะได้ตระการตาไปกับภาพจิตรกรรมประกอบกันทั้งหลายภาพอันประณีตสวยงาม แต่ละกัณฑ์จะมีศิลปินรับผิดชอบหนึ่งกัณฑ์ต่อจิตรกรหนึ่งท่าน แต่ละท่านจะตีความเหตุการณ์ต่างกันไป บางภาพดูคล้ายจิตรกรรมไทยที่เรามักพบตามอุโบสถวัดต่างๆ บางภาพดูคล้ายจิตรกรรมบาหลี่ บางภาพแฝงอารมณ์ขันของจิตรกรไว้อย่างมีชั้นเชิง ฯลฯ ผู้อ่านควรได้เห็นด้วยตาของตนเองว่ารูปวาดนั้นทำให้การอ่านวรรณกรรมของเรานั้นรื่นรมย์ได้อย่างไร

¹เช่น นิราศอิเหนาของสุนทรภู่ ความว่า "ทั้งโกสิยตรีเนตรเห็นเหตุล้นวายพิณอยู่ที่ไหนนำไปหา หาไม่ถ่วงแล้วแต่ พระสุชาดา ช่วยอุ้มพามาให้พบประสพกัน" เหตุที่ "โกสิย" มี "ตรีเนตร" ได้นั้นน่าจะมาจากบทบาทพระอินทร์ในวรรณคดีซึ่งเป็นผู้ "จับยามสามตา" เช่น ต่ายยามสามตาของหมอดูไทยที่ว่า "ท่านหัวตรีเนตร เล็งญาณทราบเหตุแต่ยามสามตา" ในขณะที่ปราชญ์บางท่านสันนิษฐานว่าอาจจะมาจากคำว่า "อิศวร" แต่คนไทยลากเสียงกลายเป็น "อินศวร" หรือสะกดว่า "อินสวน" พระอินทร์จึงสับสนกับพระอิศวรหรือพระศิวะด้วยเหตุนี้

²บริของเหตุการณ์นี้เป็นตอนหลังจากที่นางสีดาลุยไฟพิสูจน์ความบริสุทธิ์เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนและทวยเทพแล้ว พระพรหมจึงได้ทูลบอกสถานะที่แท้จริงของพระรามว่าพระรามนั้นแท้จริงแล้วทรงเป็นภาคหนึ่งของพระวิษณุผู้เป็นนิรันดร์ นักวิชาการหลายท่านเห็นพ้องกันว่าตอนนี้แทรกเข้ามาภายหลัง ไม่น่าจะใช่ของรามายณะแต่เดิม ด้วยมีความพยายามทำให้พระรามเป็นอวตารของพระวิษณุ

สืบเนื่องจากมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำด้านศิลปะ และมีศิษย์ที่มีชื่อเสียงด้านศิลปะเป็นจำนวนมาก การวาดภาพประกอบอันงดงามจึงเกิดขึ้นอันทำให้หนังสือชุดนี้ยิ่งใหญ่งดงามมากขึ้นด้วย

แม้ผู้อ่านบางท่านไม่มีข้อมูลบริบททางวรรณคดีมากมาย หากได้อ่านแล้ว ก็ย่อมรู้สึกได้ว่าในร่ายณะของวาลมิกินั้นสิ่งที่สะกดใจมากที่สุดคือ วาทศิลป์ ผู้อ่านจะเห็นประจักษ์ได้เองว่าร่ายณะของวาลมิกินั้นอุดมไปด้วยถ้อยคำสำนวนที่คมคาย มีชั้นเชิง บางตอนนั้นทั้งงดงามและเจ็บแสบไปพร้อมกัน บางตอนก็เสมือนหนึ่งหลักธรรมอันเป็นสากลในโลกอีกด้วย หลายครั้งเราไม่อาจอ่านในใจอย่างรวดเร็วดังเช่น อ่านหนังสือทั่วไปนั้นได้ เช่น เมื่อนางสีดาถูกจับตัวไปถึงนครลงกาแล้ว รวณะหว่านล้อมเป็นอันมากแล้วแต่นางก็ยังไม่ผูกสมัครักใคร่ รวณะหมดความอดทนจึงกล่าวว่า

ฟังคำขำนะโมลิลีผู้เลอโฉม ภายในสิบสองเดือนหากเจ้ายัง

ไม่ยอมหวานให้ข้า

พ่อครัวจะสับเจ้าและเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยเป็นอาหารในเข้านวันรุ่งขึ้น

//3-54-22

ตัวอย่างบทพรรณนาสภาพนางสีดาเมื่อหนุมานไปพบนางในอโศกวนา จะเห็นได้ว่ากวีพรรณนาได้อย่างฉลาดคือ ยังใช้ความเปรียบที่ทำให้เห็นความงามของนางได้แม้บริบทขณะนั้นจะไม่เอื้อก็ตาม

หนุมานผู้โชคดีสังเกตเห็นธิดาท้าวชนก

ผู้มีบุเนกาอยู่ง่เหยงมอมฝุ่น นางดูหม่นหมองและโศกตรม

// 5-15-19

นางดูราวกับดวงดาราที่จู่ดีเมื่อสิ้นบุญร่วงลงสู่พื้นโลก
นางเพียบพร้อมด้วยจริยวัตรงาม แต่น่าเวทนาเพราะพลัดพราก
จากภัสดา // 5-15-20

นางปราศจากเครื่องประดับงาม แต่ประดับด้วยความรัก
ต่อภัสดา
นางถูกกักขังโดยจอมรากลมต้องร้างห่างจากพวกพ้อง
// 5-15-21

นางดูราวกับนางข้างที่ถูกราชสีห์จับและพรวดไปจากฝูง
นางดูราวกับจันทร์เสี้ยวที่ถูกเมฆในฤดูสุรทบดบังเมื่อสิ้นฝน
// 5-15-22

เมื่อร้างรอยสัมผัสของภัสดา นางก็ดูน่าเวทนาเหมือนพิน
ที่ไม่มีใครจับต้อง
นางสี่ดาผู้รักดีต่อภัสดาต้องตกอยู่ใต้อำนาจพวกรากลอย่าง
น่าสมเพช // 5-15-23

นางผู้จมอยู่ในสสารแห่งความโศกที่กลางดงอโศกนั้น
แวดล้อมด้วยเหล่านางรากลสี่ ดูราวกับดาวโรหิณีมีดาวเล็กๆ
บดบัง
หนุ่มงามมองดูนางเทวีผู้ดุจดังเกาลดไธ้ดอกฉะนั้น
// 5-15-24

การแปลร่ายฉันทะของวาลมิกิฉบับแรกในประวัติศาสตร์คดีไทย

เรือนร่างของนางเปื้อนฝุ่น แต่ก็ยังประดับด้วยความงามของ

นางเอง

เหมือนดอกบัวที่เป็นอม แม้จะดูไม่งามแต่ก็ยังคงงาม

// 5-15-25

แม้จะเป็นฉากสนามรบ กวีก็ยังใช้ความเปรียบพรรณนาได้อย่างเห็น
ภาพน่าสยดสยอง เช่น

จะเห็นว่าแผ่นดินแดงฉานชุ่มด้วยเลือดท่วมท้น

ประหนึ่งว่าดอกทองกวาวมาปกคลุมในเดือนฤดูใบไม้ผลิ

// 6-46-24

มีฝั่งห้วงน้ำคือกองซากนักรบที่ต้องสังเวทชีวิต ต้นไม้ใหญ่ คือ

อาวุธที่แตกหักแล้ว

กระแสน้ำเชี่ยวกรากคือสายเลือดที่ไหลไปสู่สาดรแห่งพระยม

//6-46-25

ตับและม้ามเป็นเปือกตมที่หนาแน่น ลำไส้ คือ ตะไคร่น้ำ

ร่างกายและศีรษะที่แหลกสลายเป็นปลา อวัยวะต่างๆ เป็น

หญ้าเขียว //6-46-26

เกลื่อนกล่นด้วยหงส์คือ แร้ง เป็นที่ลงเล่นของนกกระสาและ
หงส์สารละ

ดาดดาด้วยฟองไขมัน กอปรด้วยเสียงร้องระงมคือเสียงร้อง
เจ็บปวด //6-46-27

สนามรบนั้นจึงเปรียบเสมือนแม่น้ำที่ผู้ฉลาดกลัวข้ามไปได้ยาก
เป็นที่ซึ่งเหล่าหงส์สารสละและหงส์ชอบลงเล่นในปลายหน้าฝน
//6-46-28

รากษสและขุนพลวานรข้ามแม่น้ำที่ข้ามได้ยากนั้นไปแล้ว
ดุจไขลงพญาช้างย่ำสระบัวให้ละอองเรณูเลื่อนกระจาย
//6-46-29

หรือบทชมธรรมชาติอันงดงาม จะเห็นได้จากตอนที่ราวีระพักรบ
อยู่ ณ แม่น้ำนรรวมทา ดังนี้

แม่น้ำนั้นมีต้นไม้ออกดอกสะพรั่งเป็นมงกุฎ มีคู่นกจากพรากเป็น
ปทุมกัน
มีหาดทรายกว้างเป็นสะโพก มีริ้วบวนหงส์เป็นเข็มขัด
// 7-31-20

มีร่างกายที่ลุ่มไล้ด้วยละอองเกสรดอกไม้ มีฟองน้ำเป็นเสื้อผ้า
ที่ไร้มลทิน
มีดอกบัวบานสะพรั่งเป็นเนตรอันงาม การลงเล่นน้ำเหมือนได้
สัมผัสนาง // 7-31-21

การแปลรามายณะของวาลมิกิฉบับแรกในประวัติศาสตร์คดีไทย

ทศมุขลงจากบุษบกโดยเร็ว ดำลงสู่แม่น้ำนันทรรมาอันประเสริฐ
ดูจรรณาริที่น่าปรารถนา // 7-31-22

มีข้อความหนึ่งในรามายณะของวาลมิกิซึ่งบรรดานักเลงหนังสือ
ทั่วไปล้วนรู้จักกันดี คือ เมื่อพระพรหมเสด็จมาหาฤๅษีวาลมิกิ ครั้นทราบ
ว่าฤๅษีกำลังจะประพันธ์รามายณะ จึงประทานพรว่า "ตราบใดที่บรรดาภูเข
และแม่น้ำทั้งหลายดำรงอยู่ ตราบนั้นเรื่องรามายณะจะเป็นกล่าวขานในหมู่
ชาวโลก" จะเป็นจริงเพียงไร ทุกท่านควรได้พิสูจน์ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา รัชมณี และคณะ. 2557. มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิฉบับ
ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ตำรายามสามตา. (ม.ป.ป). สืบค้นจาก <http://horoscope.dooasia.com/3ta.shtml>, (27 ธันวาคม).
- สุนทรภู์. 2557. นิราศอิเหนา. สืบค้นจาก <http://www.dreampoem.com/forum/index.php?topic=12755.270:wap2>, (27 ธันวาคม).
- Brockington, John. 1998. The Sanskrit Epics. Köln : Brill.